

Žil a zomrel v službách národu

V druhej polovici marca 1945 sa na flossenbürgskom popravisku tragicky završil takmer štyridsaťsedemročný životný príbeh ŠTEFANA JURECHA - statočného a čestného slovenského vlastenca a antifašistu, dôstojníka troch armád, vojaka telom i dušou.

Narodil sa 9. júna 1898 v Bošáci. V rokoch 1910-1915 študoval na Katolíckom gymnáziu v Nitre, v rokoch 1915-1918 (prevažne ako externista) na Kráľovskom katolíckom gymnáziu v Trenčíne. Tu ho v roku 1916 odvieďli k Cisárskemu a kráľovskému pešiemu pluku č. 71. Bojoval na väčšine frontov I. svetovej vojny (počas nej dosiahol hodnosť poručíka v zálohe). V decembri 1918 sa prihlásil do čs. armády a s trenčianskym Peším plukom č. 71 sa v r. 1919 zúčastnil bojov proti maďarským boľševikom. Slúžil v Košiciach, v Štubnian-ských (dnes Turčianskych) Tepliciach, v Starej Ďale (dnes Hurbanovo), v Olomouci, v rokoch 1929-1932 absolvoval pražskú Válečnú školu, neskôr pôsobil v Bratislave a v Brne. Počas brannej pohotovosti štátu, po vyhlásení všeobecnej mobilizácie v septembri 1938 bol prednostom operačného oddelenia 2. armády. V novembri 1938 ho vymenovali za člena slovensko (čs.)-poľskej delimitačnej (rozhraničovacej) komisie. Od konca decembra 1938 bol šéfom vojenského kabinetu delegáta vlády Slovenskej krajiny pri ministerstve národnej obrany v Prahe. Dňom 2. marca 1939 vymenovala čs. vláda Jurecha za člena správnej rady Čs. zbrojovky a.s. v Brne.

Po vyhlásení Slovenského štátu prevzal 14. marca 1939 v hodnosti majora generálneho štábu velenie trenčianskeho V. (armádneho) zboru. Od 25. apríla 1939 bol náčelníkom štábu Krajského vojenského veliteľstva, od 1. mája 1939 náčelníkom štábu Hlavného vojenského veliteľstva v Bratislave. 17. mája 1939 ho povýšili do hodnosti podplukovníka generálneho štábu. Bol aj generálnym sekretárom obrany štátu. Dňom 20. októbra 1939 ho ustanovili za veliteľa 2. divízie v Banskej Bystrici. V tomto meste sa 5. októbra 1940 stal generálnym inšpektorom pri Veliteľstve pozemného vojska (zároveň vykonával aj funkciu zástupcu veliteľa pozemného vojska). Ešte predtým ho 1. januára 1940 povýšili do hodnosti plukovníka generálneho štábu. Od 4. januára 1941 pôsobil ako vojenský atašé v Maďarsku s akreditáciou pre Rumunsko, neskôr aj pre Taliansko. Prvého mája 1942 sa stal veliteľom vzdušných zbraní so sídlom

v Trenčíne. Zároveň veliteľ Divíziej oblasti I v Trenčíne a od 12. júna 1942 bol zborovým veliteľom Slovenského leteckého zboru.

V druhej polovici septembra 1942 ho odvelili na východný front, kde 23. septembra prevzal velenie Rýchlej divízie. Už v decembri 1942 a v januári 1943 sa pokúsil prostredníctvom svojich emisárov dohodnúť prechod celej divízie na stranu Červenej armády. Medzitým ho dňom 1. januára 1943 povýšili do hodnosti generála II. triedy. Jeho cieľom bolo previesť čo najväčší počet príslušníkov divízie, z ktorých chcel vytvoriť čisto slovenskú vojenskú jednotku so slovenským velením, ktorá by sa zúčastnila po boku armád antihitlerovskej koalície boja proti Nemecku. Jeho zámer bol však nakoniec zmarený. V lete 1943 Rýchlu divíziu premenovali na 1. pešiu divíziu. Po zranení, ktoré utrpel pri leteckej nehode na Kryme odovzdal 21. septembra 1943 velenie 1. pešej divízie a vrátil sa na Slovensko. Opäť prevzal funkciu veliteľa vzdušných zbraní a Slovenského leteckého zboru a zároveň sa liečil vo Vojenskej nemocnici I v Bratislave a vo Vojenskom kúpeľnom ústave v Piešťanoch.

Dňa 25. novembra 1943 ho na základe rozhodnutia vojenského prokurátora zatkli a vyšetrovali v súvislosti s prezradením pripravovaného prechodu divízie na sovietsku stranu. Z väzby ho prepustili 3. januára 1944 a trestné pokračovanie voči nemu bolo pre nedostatok dôkazov 17. februára 1944 zastavené. Dňom 1. marca 1944 ho ustanovili za veliteľa Vojenského vedeckého ústavu v Trenčíne. O päť mesiacov neskôr, 31. júla 1944 sa stal aj veliteľom Veliteľstva starostlivosti o utečencov určeného na pomoc civilnému obyvateľstvu z Ukrajiny a východnej Haliče utekajúcemu pred postupujúcou Červenou armádou. Dňa 1. augusta 1944 ho formálne preložili do výslužby a zároveň prechodne povolali do činnnej služby.

Keď začiatkom roka 1944 hľadala čs. exilová vláda vhodnú osobnosť na čelo slovenského domáceho vojenského odboja, ocitlo sa medzi návrhmi aj Jurechovo meno. Čs. exilový minister národnej obrany divízy generál S. Ingr poveril v marci 1944 dočasným vedením vojenských akcií na Slo-

vensku pplk. generálneho štábu Jána Goliana, náčelníka štábu Veliteľstva pozemného vojska v Banskej Bystrici. Na Golianovo odporúčanie si ilegálna Slovenská národná rada vybrala Štefana Jurecha za svojho vojenského poradcu. Žiaľ, jeho odlet do Sovietskeho zväzu, plánovaný na 9. júla z letiska Tri Duby sa kvôli neschopnosti hlavného organizátora neuskutočnil. Po vypuknutí Povstania sa generál Jurech pokúsil odísť z Bratislavy na povstalecké územie, 30. augusta večer ho však zadržali v Trnave nemeckí vojaci a prinútili ho vrátiť sa. V pondelok 4. septembra ho v hlavnej budove ministerstva národnej obrany (na rohu dnešnej Heydukovej a Mariánskej ulice) zatkli nemecké bezpečnostné orgány. Prešiel vyšetrovaniami gestapa vo viacerých hoteloch Metropol a brnianskom Kounicovom internáte. A 4. januára 1945 ho z Brna eskortovali do berlínskej väznice Moabit.

Počas vyšetrovania sa pod tlakom mučenia priznal k príprave prechodu Rýchlej divízie na sovietsku stranu. V druhej polovici februára ho previez-

li do koncentračného tábora Flossenbürg, kde ho podľa svedectva Ing. Armanda Motteta, príslušníka francúzskeho hnutia odporu, väzneného vo vedľajšej cele, v druhej polovici marca komando Waffen-SS popravilo obesením. Zostala po ňom vdova Marcela a siroty Boris a Marcel. Spolu s generálom Jurechom boli v ten deň popravení aj ďalší predstavitelia slovenskej rezistencie, medzi nimi i generál Augustín Malár a pravdepodobne obaja statoční velitelia Povstania, generáli Ján Golian a Rudolf Viest (o vykonaní popravy sa však dodnes nenašli nijaké záznamy). Je iróniou histórie, že na tom istom popravisku 9. apríla tým istým spôsobom popravili admirála Wilhelma Canarisa, bývalého šéfa nemeckej vojenskej spravodajskej služby (abwehr), zapojeného do neúspešného pokusu o atentát na Hitlera.

Po oslobodení bola Š. Jurechovi neoficiálne priznaná hodnosť brigádneho generála. Neskôr sa však naň zámerne zabúdalo. Niektoré okolnosti jeho nevydareného odletu do ZSSR v júli 1944 uviedol v knihe „Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní“ (prvýkrát vyšla v r. 1964) Gustáv Husák. Uznávaním Jurechovej čiastočnej rehabilitácie bolo priznanie charakteru účastníka národného boja za oslobodenie v r. 1969. Až v súvislosti so storočnicou jeho narodenia a v snahe zachovať generálovu pamiatku aj pre budúcu generáciu v r. 1998 na budove Obecného úradu v Bošáci odhalili pa-

miatnu tabuľu a Jurechovým menom nazvali námestie v rodnej obci. Rozkazom ministra obrany Slovenskej republiky bol zároveň vojenskému letisku v Trenčíne priznaný čestný názov „Trenčianske letisko generála Štefana Jurecha“. S poľutovaním však treba konštatovať, že uvedený názov sa z neznámych dôvodov vôbec nepoužíva. Koncom augusta 2004 mu na budove Veliteľstva pozemných síl OS SR v Trenčíne (v ktorej s prestávkami pôsobil v rokoch 1939-1944) odhalili pamätnú tabuľu (na snímke), ako ďalší krok v splácaní dlhu voči generálovej úplnej spoločenskej, vojenskej a historickej rehabilitácii.

Životným krédom generála Štefana Jurecha bolo slúžiť slovenskému národu. Tento vlastenecký postoj potvrdil v rozhodujúcich chvíľach v kľúčovej funkcii, keď sa rozhodol prejsť so svojimi vojakmi na stranu Červenej armády a vybojovať národu oslobodenie z nanútenej závislosti na nacistickom Nemecku. Toto jeho rozhodnutie bolo síce malým, avšak významným príspevkom k tomu, že víťazné mocnosti spravodlivo hodnotili postoj prevažnej väčšiny slovenského národa a jeho zaradenie medzi antifašistické sily, ktoré porazili Nemecko. V tom bola Jurechova veliteľská veľkosť a strategické posúdenie situácie s ohľadom na perspektívy Slovenska a Slovákov v po vojnovom usporiadaní Európy a sveta.

pplk. v. v. dr. Petr ŠVANDA, CSc.
(Bez nároku na honorár)

Užitočný seminár

V spolupráci Mestského úradu a oblasťného výboru SZPB v Starej Ľubovni sa 9. februára 2007 uskutočnil seminár pre učiteľov dejepisu a občianskej náuky základných a stredných škôl o protifašistickom odboji v rokoch 1939 až 1945. Seminára sa zúčastnilo 26 účastníkov zo základných a stredných škôl okresu, ale tiež výchovní pracovníci z Centra voľného času, Ľubovnianskej knižnice a knižnice v Hniezdnom.

V prvej časti seminára predseda SZPB doc. Ing. Karol Pitka, CSc. oboznámil prítomných s genézou vzniku fašizmu a osobitne nemeckého nacizmu, základných príčinách vzniku 2. svetovej vojny, politickom systéme Slovenského štátu 1939-1945, vznikom a významom SNP. K niektorým uvedeným témam bol pripravený metodický materiál, ktorý účastníci môžu

využiť vo svojej pedagogickej a výchovnej práci.

Druhá časť podujatia sa venovala téme „Hodnoty protifašistického odboja a ich miesto vo formovaní národného povedomia na Slovensku“. Prednášajúci PhDr. Milan Sidor, CSc., riaditeľ Inštitútu vzdelávania, umenia a športu v Prešove vhodne využil premietanie autentických výpovedí priamych účastníkov odboja s možnosťou ich využitia v práci so žiakmi.

V diskusii vystúpili viacerí účastníci seminára a zhodne konštatovali, že podujatie vyplnilo medzeru, ktorú učiteľia pociťujú absenciou metodických materiálov k uvedeným témam. Odznela tiež požiadavka, aby sa semináre k podobným témam usporiadávali častejšie a aby bol k dispozícii aktuálny metodický materiál.

J. K.
(Bez nároku na honorár)

„Za slobodu prejavu“...?

Nemyslím si, že by u nás, najmä po zmene politického systému absentovala sloboda prejavu, skôr sa nazdávam, že na slobodu prejavu máme rozdielne názory. Nie je to tak dávno, čo sa bývalý minister za KDĽ Daniel Lipšic vzpieral prijatím zákona o nepravde o holokauste, lebo je to vraj v rozpore so slobodou prejavu. Aj na obranu výroku o údajnom blahobyte za vlády prezidenta J. Tisa, ktorým sa „zviditeľnil“ arcibiskup Ján Sokol vznikla iniciatíva akože „Za slobodu prejavu“. Na jej čelo sa postavil Michal Laššák a slobodu prejavu si stotožňujú s nekriticou a scestnou obhajobou kolaboranta s fašizmom Jozefa Tisa a členov jeho vlády. Ale to je naskrze zle pochopená sloboda prejavu! Slobodne o niečom alebo o niekom hovoriť predsa neznamená slobodne šíriť nepravdy, či vyslovené klamstvá! V rámci slobody prejavu, či už vysloveného alebo napísaného, by si mal každý uvedomiť svoju osobnú zodpovednosť za pravdivosť tvrdenia o osobe, či probléme.

Pánu poslancovi Rýdlovi sa zasa nepáči, že sa bývalý slovenský štát označuje za vojnový štát, štát kolaborujúci s hitlerovským Nemeckom. Žiaľ, inak to nie je možné, lebo slovenský vojnový štát vznikol v súvislosti s Hitlerovým zámerom rozbiť Československo, čo sa mu aj podarilo. Nebol to štát, ktorý by bol vznikol z vôle slovenského ľudu, ale bol vedľajším produktom Hitlerových plánov podriať si Európu a svet. Bol to skutočne vojnový slovenský štát a v ničom nenadväzuje na súčasnú štátnosť Slovenskej republiky.

Ešte k výrokom pána arcibiskupa Sokola: je veľká škoda, že nepovedal, prečo si váži, ba veľmi váži dr. Jozefa Tisa? Za priam vzornú kolaboráciu s hitlerovským fašizmom? Viacerí zasa hovoria: diskutujme, hovorme o osobe Tisa, o tom, čo

bolo dobré a čo zlé počas jeho prezidentovania. Lenže už niet o čom diskutovať. Čas všetko preveril, všetky pravdy vyšli najavo a diskutovať tak, ako Tisovi obhajcovia, napr. že „popri chybách sa vyskytli aj nedostatky, ale v podstate chcel Jozef Tiso pre slovenský národ len dobre“, to už sme počuli tisíckrát. A, pravdu povediac, nesvedčí to o ničom inom ako o snahe zmiernovať politickú zodpovednosť a osobnú vinu bývalého prezidenta Jozefa Tisa. Čiže aj tzv. iniciatíva „Za slobodu prejavu“ nejde o nič iné ako o zmiernovanie, až vygumovanie kolaborácie Jozefa Tisa s fašizmom. Mimochodom, žiaľ, ani cirkev a ani iní sa nepozastávajú nad tým, že dr. Jozef Tiso okrem iného neuctil aj kňazské rúcho, keď prijal funkciu predsedu politickej strany - HSĽS, čo bolo, je a aj zostane v rozpore s vôľou Vatikánu a poslaním kňaza.

Tí, čo rozvinuli iniciatívu „Za slobodu prejavu“ nechcú nič iné ako dosiahnuť, aby Jozefa Tisa a ďalších popredných predstaviteľov slovenského profašistického štátu mohli verejne a slobodne oslavovať a velebiť a „vyrobiť“ z neho národného mučeníka. A, samozrejme, postupne tak infiltrovať jeho ideológiu do povedomia skutočných faktov neznalej strednej a mladej generácie. Tak si predstavujú slobodu, no každý súdny občan vie, alebo mal by vedieť, že je to nehorázna lož podľa goebbelsovského vzoru, ktorou sa nesmie tak významná demokratická hodnota ako je sloboda prejavu zneužívať. Tu by už mali nastúpiť iné trestnoprávne normy, ktoré by mali limitovať, odkiaľ-pokiaľ je to diskusia, slobodná výmena názorov a kde už nastupuje zákaz tľmočenia a šírenia cieľených nepravd s úmyslom pozitívne akceptovať udalosti, osobnosti a pre súčasníka neprijateľné politické režimy.

Saša BORIK

Generál Š. Jurech ako veliteľ Rýchlej divízie pri Azovskom mori v r. 1943